

Asia: VN/25273/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne 5 §:ään esitetyistä muutoksista

Kuntoutusyritysten toiveena on, että poikkeusta sovellettaisiin myös vähäriskisiin työ- ja toimeksiantajiin, joilla olisi työntekijöitä tai alihankkijoita. Yksityisissä terapia-aloissa on edelleen runsaasti pieniä 1-10 terapeutin työntekijä, joiden Soteri-hakemukset eivät ole välttämättä erillisen ammattimaisen hallinto-osaston valmistelemia, mutta jotka kärsivät Soterin jonotilanteesta yhtäläisesti yksityisyritysten tapaan. Yhden työntekijän sijaan poikkeuksen rajaus voisi koskea siis toiminnan vähäriskisyyttä. Vähäriskinen toiminta voitaisiin lakiin tehtävän poikkeuksen nojalla ottaa käyttöön heti rekisteröintihakemuksen jättämisen jälkeen. Samoin poikkeus voisi koskea toimintansa jo rekisteröineitä vähäriskisiä työntekijäyrityksiä, jotka vaihtavat palvelupisteen käyntiosoitetta.

Vähäriskisenä toimintana voitaisiin pitää kaikkia terveyspalveluita, joissa ei käsiteltäisi lääkehoitoa (eikä laadittaisi Soteriin kirjattavaa lääkehoitosuunnitelmaa), eikä kyse olisi ympärivuorokautisista palveluista (eli pelastuslain 19 §:n mukaista poistumisturvallisuusselvitystä ei olisi lain nojalla velvollisuutta tehdä, eikä sen tekemistä kirjattaisi hakijan Soteri-hakemukseenkaan). Lakiin kirjattu henkilöstörajaus voitaisiin näin nostaa ylemmäs: esimerkiksi 100:n sote-ammattilaiseen. Työntekijöiden osalta lakipoikkeuden soveltamisala voitaisiin rajata myös olemassa oleviin Soteriin jo rekisteröityihin toimijoihin ja heidän palveluyksiköihinsä, ja niihin tehtäviin olennaisiin tilamuutoksiin. Toimiala eli palvelupalvelumuutokset voitaisiin jättää poikkeuksen ulkopuolelle odottamaan uuden toimialan tai palvelun rekisteröintiä.

Monien kuntoutusyritysten tapauksessa on perusteltua kysyä myös sitä, onko toimitilan muutto yhdestä palvelupisteen käyntiosoitteesta toiseen edes ennalta rekisteröitävä olennainen muutos nykyisenkään lain nojalla. Kyse on rekisteröitävästä muutoksesta, mutta esimerkiksi puheterapiayritys saattaa suorittaa jopa 90 % käynneistään koti- ja etäkäynteinä, jolloin vastaanottokäyntien määrä jää kokonaisuudessa hyvin pieneksi. Soteri-jonot vaikeuttavat kuitenkin uusien tilojen käyttöönottoa ja luovat epävarmuutta tilavuokramarkkinoille, kun varsinaista sallittua muuttopäivää ei saada helposti ennakoitua edes kuukauden tarkkuudella.

Esitettyyn määräaikaiseen lakiin kirjatun poikkeuksen laajentaminen vähäriskisiin aloihin, kuten terapia-aloihin, mahdollistaisi pienten terapia-alojen työnantajayritysten toimitilamuutot erityisesti Etelä-Suomessa, mutta myös muualla pahiten Soteri-hakemuksista ruuhkautuneilla alueilla. Poikkeuksen rajaaminen olisi teknisesti suhteellisen helppoa, sillä Soteriin voitaisiin lisätä yksinkertaisesti rasti, jossa palveluntuottaja vakuuttaa, että sillä "Ei ole lääkehoitoa, eikä lääkehoitosuunnitelmaa" sekä toinen rasti, jossa palveluntuottaja vakuuttaa, että sillä "Ei ole ympärivuorokautisia palveluita.". Tällöin näiden kahden rastin perusteella Soteri voisi arvioida hakemuksen täyttäjälle, kuuluuko terveydenhuoltoyrityksen hakema muutos tilapäisen lakimuutoksen toimialaan vai ei. Tämä olisi avuksi myös valvontaviranomaiselle. On myös mahdollista, että muutoksesta voitaisiin tehdä ajan oloon pysyvä lakimuutos.

Henkilöstön lukumäärän laskennan haasteet

Henkilökunnan rajaaminen yhteen henkilöön on haastavaa erityisesti niille yksityisille palveluntuottajille, jotka suorittavat osan palveluista alihankintana. Alihankinta on hyvin yleistä yksityisissä terapiapalveluissa, ja alihankkijoita nimetään erityisesti julkisesti kilpailutettaviin kuntoutushankintoihin.

Yhden henkilön laskentatapa voi olla myös haastava, mikäli laskenta suoritetaan henkilötyövuosissa, kuten Soteri-ilmoituksissa muuten tehdään. Onko siis kaksi puolipäiväistä (0,5 henkilötyövuotta) fysio-, toiminta- ja puheterapeuttia edelleen kaavaillun yhden henkilön poikkeuksen piirissä? Tätä laskentatapaa olisi vähimmillään syytä täsmentää hallituksen esitykseen, eli rajautuisiko henkilöstö yhteen luonnolliseen henkilöön, vai yhteen kokonaiseen henkilötyövuoteen.

Lasten parissa työskentelevien osalta poikkeus olisi sallittava, mutta mahdollisesti ajallisesti rajattuna

Esitetyn 4 momentin mukaan poikkeusta ei sovellettaisi yrittäjään, jonka on annettava palveluyksikön rekisteröitiä varten hakemuksessa 16 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitetut tiedot. Kyseinen kohta on lainsäädännöllisesti haasteellinen kirjoittaa, sillä vastoin kuin nykyisessä valvontalaissa lukee, palveluntuottaja ei käytännössä toimita hakemuksen täyttämisen yhteydessä koskaan rikostaustaotetta itse. Palveluntuottaja toimittaa rikostaustaotteen vasta valvontaviranomaisen sitä erikseen pyytäessä, ja valvonviranomaisen tekee tuon pyynnön oman harkintansa nojalla vasta luettuaan palveluntuottajan toimintasuunnitelman ja palvelupisteeseen kirjatut palvelut. Soteri-palvelussa ei ole siis erillistä kohtaa, jossa palveluntuottaja arvioisi itse hakemusvaiheessa rikostaustaotteensa tarkistamisvelvollisuuden, eikä hakemuksessa ole myöskään kohtaa, johon palveluntuottaja voisi liittää rikostaustaotteensa.

Pääsääntöisesti vasta toimintasuunnitelmaan tehtyjen kirjausten perusteella valvontaviranomainen pyytää erikseen rikostaustaotteen selvittämistä, mikäli katsoo sen tarpeelliseksi. Tähän voi kulu hakemuksen jättämisen jälkeen aikaa. Käytännössä palveluntuottajalle ei ole välttämättä lainkaan selvää, onko hän oman arvionsa perusteella rikostaustaotteen ennakkotarkistusvelvollisuuden piirissä vai ei. Näin ollen palveluntuottaja ei tiedä kuuluuko hän määräaikaisen lain poikkeuksen piiriin ennen kuin vasta jälkikäteen rekisterintiprosessin edetessä. Tämä on hakijan oikeusturvan kannalta erittäin haastava tilanne, sillä hän ei varmuudella tiedä etukäteen, syyllistyykö hän toiminnan aloitettuaan rikoslaisa rangaistavaksi säädettyyn luvattomaan terveydenhuollon toiminnan harjoittamiseen vai ei.

Erityisen haastavaksi tämän tekee se, että laki lasten parissa työskentelevien rikostaustan tarkistamisesta antaa jonkin verran tulkinnanvaraa sille, kuuluuko rikostaustaote tarkistaa vai ei. Erityisesti alle kolmen kuukauden mittaisissa tehtävissä rikostaustan tarkistamiselle ei ole lain soveltamisalan 2 § huomioiden velvollisuutta. Samoin tarkistamisvelvollisuuden ulkopuolelle jäisivät lain hallituksen esityksen mukaan sellaiset tehtävät, joissa vuorovaikutus lapsen kanssa ei olisi riittävän "pysyväisluontoista ja olennaista", kuten esimerkiksi lääkärin yksittäiset vastaanottotilanteet (HE sivu 39/55). Lain 4 §:ssä kriteeriksi on säädetty, että valvontaviranomaisen on tarkistettava rikostaustaote lupahakemuksen yhteydessä, mikäli palveluntuottaja ilmoittaa tarjoavansa palveluita alaikäisille ja että hakemuksessa mainitut tehtävät kuuluvat lain 2 §:n mukaiseen soveltamisalaan. Lain 4 §:ää ei ole päivitetty sote-valvontalain yhteydessä, joten pykälä viittaa edelleen luvan myöntämiseen. Lupaa ei enää nykyisin nojalla myönnetä, vaan viranomainen ratkaisee rekisteröintihakemuksia. Viranomaisen olisi silti tehtävä toimintasuunnitelman ja palveluiden peilaus 2 §:n soveltamisalaan, ja päätettävä sen perusteella, tarkistetaanko rikostausta vai ei.

Kaikin puolin selkeintä olisi, että palveluntuottajilla olisi aina oikeus käynnistää toimintansa kolmen kuukauden ajaksi riippumatta rikostaustaotteen esittämisvelvollisuudesta. Näin uuden yrityksen toiminta olisi myös lasten parissa työskentelevien rikostaustaotteesta annetun lain (504/2002) hengen ja soveltamisalakirjauksen 3 kk aikarajan mukaista. Valvontaviranomainen voisi tarkistaa toimintasuunnitelmat ja palvelut kolmen kuukauden kuluessa, ja sen puitteissa pyytää palveluntuottajalta tarvittaessa rikostaustaotetta tarkistettavaksi.

Valvontaviranomaiselle tulisi säätää velvollisuus rikostaustaotteen tarkistamisesta kolmen kuukauden kuluessa hakemuksen jättämiestä. Käytännössä tämä tarkoittaisi eräänlaista hakemuksen esitarkistusta: toimintasuunnitelman lukemista ja palvelupisteen palveluiden asiakaskunnan tarkistusta. Jos nämä viittaavat palveluiden tarjoamiseen lapsille lain tarkoittamalla tavalla, tulisi rikostaustaote pyytää esitettäväksi. Jos palveluntuottaja ei toimittaisi pyydettyä rikostaustaotetta, keskeytyisi oikeus antaa 2 §:n soveltamisalaan kuuluvien palveluiden antaminen lapsille kolmen kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä (tai toiminnan käynnistämisestä).

Suomen Kuntoutusyritykset ry:n jäsenistä suuri osa tuottaa Kelan vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta. Kelan vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen asiakkaista noin puolet on alaikäisiä, jolloin lasten parissa työskentelevien ulos rajaamisella on merkittävää vaikutusta erityisesti Kelan palveluntuottajiin.

Soteri-hakemusten käsittelyjono on pahin Etelä-Suomen ja Lounais-Suomen avin alueilla. Näin ollen lakimuutos ei välttämättä auttaisi Kelan vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen palveluntuottajien asemaa, ja erityisesti alihankkijoina toimivien vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen palveluntuottajien asema olisi jatkossakin vaikea. Myös lapsille annettavien palveluiden saatavuus olisi rekisteröintijonojen vuoksi heikkoa. Vaativan lääkinnällisen kuntoutuksne lisäksi myös muissa julkisesti hankittavissa terapiapalveluissa lapsiasiakkaiden osuus on suuri.

On keskustelun arvoista myös, tulisiko lakia lasten parissa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä muuttaa 4 §:n osalta määräaikaaisesti siten, että rikostaustaote voitaisiin tarkistaa myös jälkikäteen muun hakemuksen käsittelyn yhteydessä. Tämä edellyttää punnintaa sen saralta, onko rikostaustaotteen etukäteinen tarkistaminen lapsille lopulta tarkistamatta jättämistä haitallisempaa, jos etukäteistarkastus samalla viivästyttää kuntoutuksen alkua. Kuntoutuksen alkamisen viivästyminen on usein lapsille haitallisempaa kuin aikuisille, vaikkakin toki nyt puheena on enemmän kuukausien kuin vuosien pidennys.

Huomionarvoista on myös se, että lasten parissa työskenteleviä itsenäisiä ammatinharjoittajia ei rikostaustaotteen etukäteinen tarkistusvelvollisuus ole koskenut lainkaan ennen tammikuuta 2024. Yrittäjien rekisteröintihakemuksen käsittelyn yhteydessä tarkistettava rikostaustaote on joka tapauksessa tehostus valvontaan, jos vertauskohtana on ennen vuotta 2024 voimassa ollut lainsäädäntö.

Kommenttinne 52 ja 56 §:ään esitetyistä muutoksista

Kuntoutusyrittäjät ei kannata julkisen terveydenhuollon toimijoiden rekisteröintivelvollisuuden takarajan siirtoa. Perusteena tälle on Soteri-rekisterin ylläpitämisen jo nykyisin huomattavat kulut. Yksinyrittävän yksityisen elinkeinonharjoittajan eli palveluntuottajan, palveluyksikön ja yhden palvelupisteen rekisteröintihakemus maksaa tällä hetkellä vähintään 1010 euroa. Maksujen perusteena käytetyllä laskennallisella 88 euron tuntihinnalla yksinyrittäjän hakemusta käsitellään jopa noin 11 tuntia.

Kun otetaan huomioon, että yksinyrittäjän hakemuksen täyttämiseen menee ammattimaisella täyttäjällä alle tunti, voidaan hakemuksen käsittelyyn käytettyä tuntimäärää pitää ylimitoitettuna. Käytännössä yksityisillä yrittäjillä kustannetaan todennäköisesti nyt joitain sellaisia kustannuksia Soteri-rekisteristä, jotka tulisi kohdistaa myös Soteriin myöhemmin liittyville julkisille palveluntuottajille. On todennäköistä, että julkisten toimijoiden liittyttyä mukaan yksityisten tuottajien lupamaksut tulevat laskemaan merkittävästi. Näin ollen Kuntoutusyrittäjät ei puolla julkisen puolen siirtymäajan pidennystä, sillä se johtaa Soterin kehitystyön maksattamiseen yksityisillä pienillä palveluntuottajilla.

Julkisten toimijoiden rekisteröintivelvoitteen siirtyminen olisi helpommin hyväksyttävissä, mikäli Soteri-maksujen kuormitusta jaettaisiin tasaisemmin yksityisen ja julkisen sektorin kesken jo ennen julkisen sektorin rekisteröintivelvoitteen voimaantuloa.

Kommenttinne esityksen vaikutuksista

Lasten ja nuorten palveluiden osalta on syytä huomioida, että merkittävän riskin heidän terveydelleen ja hyvinvoinnilleen muodostaa myös palveluiden heikko saatavuus. Palveluiden heikko saatavuus on yleistä monissa lääkinnällisen kuntoutuksen terapiapalveluissa. Kategorinen lasten ja nuorten palveluiden tuottajien poissulkeminen määräaikaisen lain piiristä ei paranna lasten ja nuorten palveluiden saatavuutta.

Tähän liittyen on syytä nostaa esille myös lasten parissa työskentelevien rikostaustaoitteesta annetun lain soveltamisalajaus ja sen hallituksen esityksessä mainitut esimerkit. Vuonna 2002 lakia säädettäessä tuotiin esille, että lakia ei ole tarkoitettu sovellettavaksi silloin, kun kontakti lapseen on satunnainen. Kuntoutuksessa on yleistä, että kuntoutujan ja terapeutin välille syntyy luottamuksellinen suhde. Tuo luottamuksellinen suhde ei kuitenkaan synny useinkaan kovin nopeasti, vaan vasta ajan kuluessa. Näin ollen olisi perusteltua, että rikostaustaoitteen tarkistaminen voisi viivästyä esimerkiksi kolmella kuukaudella hoidon aloittamisesta. Näin hoitosuhde saataisiin nopeammin käyntiin ja kuntoutus alkaisi oikea-aikaisesti ja vaikuttavasti. Tällä olisi positiivinen vaikutus lasten ja nuorten terveyteen.

Muut kommentit

Lakimuutos heijastelee tulevia valvontalainsäädäntöön ja Soteriin tehtäviä pysyväisluonteisia korjauksia. Työtä lainsäädännön kehittämiseksi on syytä jatkaa riippumatta siitä, miten esitetty tilapäinen lakimuutos saadaan voimaan. Keskeinen ongelma on edelleen, että yksinyrittäjän hakemusta ratkaistaan laskennallisesti noin 11 tuntia, kun hakemuksen täyttämiseen menee täyttämiseen perehtyneellä henkilöllä alle tunti.

Tämä lainsäädäntömuutos on askel oikeaan suuntaan ja parantaa terveyspalveluiden saatavuutta ja vähentää yritysten ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden joutokäyntiä, mutta ei lyhennä päivälläkään Soteriin kirjattavien asioiden jonoa. Jono-ongelman varsinainen ratkaisu jää odottamaan tulevaisuutta. Lisäksi lasten parissa työskentelevien osalta oikeusvarmuutta on parannettava ja työskentely vähintään kolmen kuukauden ajaksi on ainakin sallittava.

Saarinen Juhani
Suomen Kuntoutusyritykset ry